

Senter for helsefremmende arbeid
Seksjon for sorgstøtte
Postboks 70
1478 Lørenskog

22. juni 2009

Til:

Barne- og likestillingsdepartementet
Kunnskapsdepartementet
Helse- og omsorgsdepartementet
Utdanningsdirektoratet
Helsedirektoratet
Utdanningsforbundet
KS
Foreldreutvalget for grunnopplæring
Fagforbundet
Skolenes landsforbund
Barneombudet

MOBBING MED DØDEN TIL FØLGE

Om manglende oppfølging på alle plan ved alvorlig mobbing i skolen.

Det har i den senere tiden vært flere media oppslag angående alvorlig og langvarig mobbing av enkeltelever i skolen (blant annet Dagbladet 14.6.09, 16.6.09, Magasinet 25.5.09). Fokuset i disse oppslagene har vært at skoler og andre involverte instanser ikke tar mobbeproblematikken på alvor. Tilbake står enkeltelever, mobbeofrene og deres familier, med store vansker som sosial isolasjon, psykiske problemer og angst, skolefravær og skolevegning, og somatisk problematikk. For noen av disse elevene blir problemene så store at de ikke makter å leve lenger. Deres familier står igjen med en bunnløs og fortvilet sorg, sorg over å ha mistet sitt barn og sorgblandet raseri over livssituasjonen som ledet til selvmordet.

Vår erfaring med oppfølging etter selvmord på Seksjon for sorgstøtte, Senter for helsefremmende arbeid ved Akershus universitetssykehus, er at disse familiene er så slitne, så oppgitte og så totalt rammet av maktesløshet ovenfor situasjonen at de ikke orker kjempe sin sak. De trenger noen som kan være deres stemme. Vi vil derfor med dette skrivet fungere som talerør for å synliggjøre noe av den sammensatte problematikken alvorlig mobbing medfører, og hvordan ulike instanser svikter i oppfølgingen av elever.

Vår bakgrunnsramme for denne henstillingen er opplæringslovens §9a, Manifest mot mobbing, Kommunehelsetjenesteloven med "Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv" Barnekonvensjonen og Forvaltningsloven, som alle spesifiserer barn og unges rettigheter på vern knyttet til mobbeproblematikk og saksbehandling.

Vedvarende og alvorlig mobbing kan starte i barnehagealder. Foreldre forteller om episoder som at barn gjentatte ganger utsettes for at andre barn har som aktivitet å tømme sand over barnet, uten at voksne involverer seg. Et mønster av handlinger der noen barn tilsynelatende uten konsekvenser kan utsette andre barn for belastninger får etablere seg, og overføres til barneskolen. Barn fra samme nabolag som har gått i samme barnehage begynner gjerne på samme lokale barneskole, slik at sosiale mønstre opprettholdes. Alle instanser må se viktigheten av å forebygge tidlig, og jobbe aktivt og tematisk med aksept for mangfold og annerledeshet i barnehage og småskoletrinn (for eksempel med Mobbeboka av Pernilla Stalfelt). Forebyggende arbeid må være i kombinasjon med en pågående og absolutt null-toleranse for mobbing.

I skolesystemet er ansvaret for elevenes miljø og arbeid mot mobbing soleklart. Skolen skal reagere dersom en elev(er) opplever å ha et dårlig skolemiljø. Opplæringsloven har bestemmelser for hvordan skolen skal reagere, hefter fra Utdanningsdirektoratet om "Elevens skolemiljø" stadfester hvordan man som elev og foreldre kan gå frem i slike saker, Barneombudet og andre har anbefalinger og råd om mobbing. Den brutale virkelighet er derimot slik at dette ikke alltid fungerer.

Noen familier opplever å gjentatte ganger henvende seg til skolen uten at deres klage blir tatt til følge eller at klagen tilsynelatende behandles, men at det i realiteten skjer liten, ingen eller kortvarig endring av problematikken. Systematisk, langvarig og helhetlig oppfølging av mobbeofre er fraværende. Ofte er andre instanser som PPT, BUP eller andre inne i korte perioder uten at dette medfører reell hjelp eller endring for eleven. Foreldre forteller om at barna deres ikke fanges opp at slike involverte fagpersoner fordi barnet "sier at alt går fint" og dermed ikke kartlegges videre. Vår henstilling til dette er at alle fagpersoner som arbeider med barn og ungdom burde ha innsikt i hvordan barn og ungdom har mangfoldige strategier for å skjule sin problematikk og hvordan oppbygging av tillit i relasjon til hjelperen er avgjørende for at eleven skal kunne si noe som helst om egne problemer. "Jo fint", "vet ikke" og "husker ikke" som svar fra barn med bekymrede foreldre angående mobbing, må ikke tolkes som en avspeiling av virkeligheten, men som forsvarsstrategi fra barnets side. Barn kan også utad være smilende og oppsøke barnemiljøer der noen plager dem, som en strategi for å bli plaget mindre. Slik ytre atferd kan lett feiltolkes som at barna er en del av en aksepterende vennekrets.

I noen tilfeller er hjelpen fra skolen så fraværende at foreldre forteller at deres barn opplever represaliene fra mobberne som så mye større etter en klage at det i praksis er lettere for barnet å utstå "bare mobbingen" enn den mobbingen som skyldes hevn fra innklagede tilfeller. Eleven velger derfor å avstå fra å klage til skolen eller andre instanser. Det er både lovstridig og etisk sterkt beklagelig at mobbeofre opplever at de må ta denne beslutningen.

Noen familier forteller at mobbeatferden mot deres barn er så omfattende og alvorlig at de opplever "mobbing" som et utvannet og ubrukelig begrep. Disse familiene opplever mobbingen som en krig. Barnet deres går til skolen for å være offer for denne krigen daglig, og det eneste barnet og familiene ønsker er å få leve i fred. Noen ønsker ikke av overnevnte grunner at mobberne engang skal få konsekvenser for sin atferd. De ønsker bare å få være i fred fra trakassering og vold.

Der klagesaker om mobbing er tatt til etterretning og utredet ser vi også at Konfliktrådet utstedes som organ for konfliktløsning og såkalt forsoning mellom partene. Dette opplever mobbeofferets familie som et nytt overgrep mot sine barn, og vi støtter denne oppfatningen.

Mobbing er ingen "konflikt" og den har ikke likeverdige parter. I Konfliktrådet kan offeret måtte møte mange eller flere mobbere, da mobbing sjeldent er noe som en mobber gjør alene. Mobbeofre skal ikke måtte forklare seg under påsyn av mobberne, og skal heller ikke alene måtte ta stilling til om en "forhandlet løsning" er adekvat eller dekkende for den skade som er forvoldet. Mobbeofferet er ofte livredd for sine mobbere og vil, som nevnt ovenfor, som overlevelsesstrategi heller velge "vanlig mobbing" enn den eksalerte mobbingen som oppstår som represalie i etterkant av slik mekling som Konfliktrådet representerer. I de tilfellene som er så graverende at politiet er involvert, ser vi at familiene opplever at saker blir henlagt, at ofret ikke får tilbakemeldinger på hva som har blitt gjort av arbeid fra politiets side og at det er lite eller ingen samhandling mellom politiet og skolen. Å motkjempe mobbing vil kreve tverrfaglig samarbeid over instanser og etater. Vi ser det som svært graverende at Konfliktråd brukes som instans ved langvarig og alvorlig mobbing.

Barn og ungdom som utsettes for langvarig og alvorlig mobbing vil kunne utvikle somatisk problematikk som konsekvens av enorm psykisk belastning. Noen familier opplever imidlertid at helsevesenet som helsesøster, fastlege eller sykehus ikke har kompetanse til å vurdere barnet i en helhetlig situasjon. Det er manglende kunnskaper om hvordan psykiske problemer kan medføre kroppslig smerte, sykdomstilstander som kronisk forstoppelse, diare, manglende appetitt, febrile tilstander, besviming, stamming, angst og lignende. Helsevesenet må vurdere barnet eller ungdommen ut fra en helhetlig situasjon, og opparbeide seg tillitt slik at barnet opplever at det blir lyttet til og forstått på en slik måte at de opplever at det er mulig å fortelle om sine vansker. Helsevesenet må ha kunnskap om hvordan langvarig fysisk og psykisk plaging kan sette seg i kroppen og bli til somatisk problematikk.

Å være foreldre eller søsken til et barn som utsettes for alvorlig og langvarig mobbing er en enorm belastning. Å skulle trøste og hjelpe et barn som lider, og kjempe utad for barnets situasjon krever mye krefter og ressurser. Foreldre viser oss brev og dokumenter, møtereferater og egne personlige noteringer som til sammen ikke har medført noen endring av barnet situasjon. Mobbingen har bare skiftet arena (fra skole til nabolag, fra dagtid til kveldstid, fra hverdagen til internett). Mange opplever en total avmakt i forhold til at rettigheter og realiteter er to helt forskjellige ting i mange tilfeller.

Der barnet har tatt sitt eget liv som følge av alle belastningene er også fraværet av involverte instanser tydelig. I etterkant får familien ingen muntlig eller skriftlig beklagelse fra skolen der barnet var elev. I lokale samfunn der "alle vet" holdes det minnestund på skolen, det flagges på halv stang, men ingen voksne sier noe til medelevene om mobbing. Mobbere har til og med møtt opp i begravelsen til sitt offer, og tillater seg å klemme familiemedlemmene, men utviser ingen anger eller beklagelse. I sorgen etterlates foreldre og søsken med tapet, med frustrasjonen over sin utilstrekkelighet, med gjentakende og plagsomme tanker om alt man burde gjort annerledes, og med avmaktfølelse til skole og hjelpeapparat. De orker ikke lenger kjempe for saken og ingen hører deres stemme.

Alvorlig og gjentakende mobbing er et komplisert sosialt problem på skolen. Rettigheter og tiltakspunkter mot mobbing må følges opp i rene praktiske handlinger med tydelig ansvarliggjorte involverte parter. Det er graverende at anmeldelser mot brudd på Opplæringsloven §9a henlegges eller at skolen/kommunen ikke opplever noen risiko eller straff ved avdekking av mobbing og brudd på enkeltelevers rettigheter. Mobbeofferet og deres familier trenger oppfølging og tilbakemeldinger på hvordan deres saker er arbeidet med i skole, politi, helsevesen og andre instanser. Mobbeofferets problematikk og symptomer må

forstås ut fra en helhetlig og langvarig oppfølging av barnet, der fagpersoner har kunnskap til både å opparbeide tillitt og kunne vurdere utsagn og symptomatikk.

Med hilsen

Eline Grelland Røkholt

Eline Grelland Røkholt
Spesialrådgiver
Seksjon for sorgstøtte

Kari E. Bugge

Kari Bugge
Faglig leder
Seksjon for sorgstøtte